

1. *prometni trak, kolnički trak, kolnici s dvama trakovima, vozni trak, [prometni] trak za spora vozila, biciklistički trak, pretjecajni trak, trak za ubrzavanje vozila, zaustavni trak, (trak za zaustavljanje vozila), otvaranje prometnog traka, graditi ceste s dva traka, pustiti u promet sva četiri traka, prijeći na lijevi kolnički trak, suprotni kolnički trak, suprotni prometni trak, skrenuti u suprotni trak, zatvoriti trak;*
2. *sunčani trak, trak sunca, s prvim tracima sunca, trak svjetla, trak svjetlosti;*
3. *zlatasti trak, trak konca, trak svile na tkanini, šal s dva traka;*
4. *trakovi hobotnice;*
5. *alatni trak, programski trak, klizni trak.*

Na kraju bi se moglo dodati i pokoji pjesnički izraz:

6. *obasjan tracima svanuća.*

O strukturi rječničkog članka, naravno, odlučuje leksikograf. Rječnik je otvoren sustav koji se gotovo neprimjetno mijenja, a na jezikoslovcima, na leksikolozima je da budno prate mijene i promjene.

Sažetak

Stefan Rittgasser, Walldorf, Njemačka

UDK 81'373, stručni rad

primljen 10. siječnja 2010., prihvaćen za tisak 26. veljače 2010.

Mehr über *trak* und *traka*

Im Artikel wird das polysemantische Wort *trak* in zahlreichen Wortverbindungen gezeigt. Das Wort *trak* und viele Wortverbindungen mit dem Wort *trak* stellen einen unverzichtbaren Teil der Terminologie des Strassenverkehrs dar.

KURIKULUMDŽIJE I KROSKURIKULUMDŽIJE NA SRAMOTU HRVATSKOJ JEZIČNOJ KULTURI

asopis Jezik¹ koncem je 2008., u 5. broju 55. godišta, objavio opširan, utemeljen i koristan rad Irene Vodopije i Dubravke Smajić: Curriculum, kurikulum, kurikulum – uputnik. Rad govori o neprihvatljivoj i nepohrvaćenju tuđici *kurikulum* (pa čak i *curriculum*), bezrazložnoj proširenoj njezinoj upotrebi,

¹ Stjepko Težak još nas je 2004. upozorio na pogubnost naziv *kurikulum* u jezičnom savjetu znakovito naslovljenom: Kukurikanje po kurikulumu, Hrvatski naš (ne)podobni, ŠN, Zagreb, 2004., str. 87. – 89.

ali i prijedlozima za zamjenu, za bolju hrvatsku riječ, a to je ponajprije *uputnik*, a potom pohrvaćeni oblik tuđice, *kurikul*:

„Na jezikoslovnim je i pedagoškim stručnjacima da usuglase svoja mišljenja glede odabira jednoga između triju (katkada i četiriju) spomenutih ponuđenih naziva. Pri tome se prije svega valja voditi kriterijem autohtonosti i proizvodne plodnosti, koji dokazuje da su mnoge strane riječi u suvremenom hrvatskom jeziku uglavnom neprimjerene i nepotrebne, a kada posuđivanje uzme pretjeranoga maha, čemu smo trenutačno u hrvatskom jeziku i sami svjedoci, tada se nikako ne može reći da je ono jedan od načina bogaćenja rječnika. Tako se stoga sam od sebe nameće naziv *uputnik* kao najprikladniji odabir. Uza nj ne će biti na odmet isprva u zagradi navesti i izvorni naziv, kako to već i nalazimo u nekim stručnim tekstovima, jer će se tako premostiti sadašnju modu bezrezervnog prihvaćanja tuđica, a osnažiti primjenu načela poticanja hrvatskoga jezičnoga osjećaja... Ukoliko se rješenje dosadašnje neujednačenosti uporabe odgađa, nakon nekog vremena teško će se tuđice zamijeniti bilo kojom drugom hrvatskom riječju ili izrazom. U takvom slučaju, ako se mora prihvatiti tuđa riječ, onda se nikako ne bi mogao preporučiti oblik neprilagođen hrvatskom jeziku. Kao što su latinske riječi *metallum*, *elementum*, *kriterium*, *pactum* izgubile latinski nastavak *-um* i postale u hrvatskom jeziku *metal*, *element*, *kriterij*, *pakt*, tako se onda preporučuje oblik prilagođen morfološki i slovopisno hrvatskomu jeziku, a to je *kurikul* i iz njega izveden pridjev *kurikulni* ili *kurikulski*, ali samo ako nemamo drugoga izbora i ne postoji valjana hrvatska riječ. Dakle, na prvom bi mjestu trebala biti hrvatska riječ *uputnik* (*uputnički*); na drugom mjestu prilagođena tuđica *kurikul* (*kurikulni*, *kurikulski*); neprilagođene tuđice *curriculum*, nepravilno prilagođene tuđice *kurikulum* – uopće ne bi trebalo biti u hrvatskom jeziku.” (str. 188.)

Taj je rad dobio zasluženu pozornost jer je bio napisan i objavljen u pravi trenutak, usred javne rasprave o dokumentu kojemu su u Ministarstvu znanosti obrazovanja i športa RH nadjenuli ime Nacionalni okvirni kurikulum (NOK). Prijatelji hrvatskoga jezika² koji smatraju da nam tuđica *kurikulum* nije potrebna, rad su postavili na različite mrežne stranice tako da su jezikoslovni razlozi i argumenti o tom zašto ne *kurikulumu*, a zašto da *uputniku* ili *kurikulu*, postali doista dostupni javnosti.³ Javne su rasprave održavane koncem 2008. i početkom 2009.,⁴ što o sadržaju, a

² Imena tih predanih osoba poznata su Jezikovu uredništvu.

³ Inačicu su rada autorice objavile pod naslovom: Curriculum, kurikulum, kurikul... uputnik, Metodčki profili, br. 12. – 13., lipanj 2009., str. 47. – 49.

⁴ Primjerice, u Rijeci je 16. prosinca 2008. održana javna rasprava o nacrtu Nacionalnog okvirnog kurikulumu (NOK) za predškolski odgoj i opće obvezno obrazovanje u osnovnoj i srednjoj školi. Predstavljanje su organizirali Grad Rijeka i Odsjek za pedagogiju Filozofskog fakulteta u Rijeci; u Zagrebu je 26. siječnja 2009. održan okrugli stol s temom Prijedlog Nacionalnog okvirnog kurikulumu koji su organizirali Sveučilište u Zagrebu i Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Odbor za suradnju s hrvatskim sveučilištima i znanstvenim institutima; na istu je temu raspravu organizirao i Hrvatski-književni pedagoški zbor 27. siječnja 2009.

što o nazivu dokumenta, a osobito o nazivu *kurikulum*. Na raspravama se čulo da jezikoslovci uglavnom nisu prihvaćali taj naziv, upućivali su ili na *kurikul* ili na *uputnik*. Međutim, iz nekih ureda Ministarstva i uopće, iz pedagoške struke, u to su vrijeme stizale odbijenice – zbog nekog razloga *kurikul* nisu prihvaćali, a osobito ne *uputnik*. Argumenti su bili (i ostali) posve neznanstveni, evo jednoga objašnjenja s javne rasprave u Rijeci:

„*nacionalni* – jer se odnosi na sve nacije – sastavnice Republike Hrvatske, *okvirni* – stoga što daje smjernice, a ne gotova rješenja i pravila provedbe, *kurikulum* – zbog toga što nema smisla izmišljati novokovanice hrvatskih riječi za nešto što kao termin već postoji i općeprihvaćen je u cijelom svijetu.” (www.psihoportal.com)⁵

Ako uopće treba komentara navedenoj besmislenoj izjavi, onda ovo: *nacionalni* je u Hrvatskoj hrvatski jer su sve nacije u Hrvatskoj unutar hrvatskih državnih granica, pod hrvatskom kapom i hrvatskim ministarstvom i u sustavu hrvatskoga školstva; upotreba je *kurikuluma* znakom potpunoga nepoznavanja i zanemarivanja hrvatske jezične kulture; upotrijebi li se *uputnik* umjesto *kurikulum*, tada nije potreban pridjev *okvirni* jer *uputnik* kao jednu od svojih značenjskih sastavnica već ima to značenje. Dakle, Hrvatski uputnik bio bi posve prikladan naziv koji ne bi vrijeđao „sve nacije – sastavnice republike Hrvatske” i koji svakako ne bi vrijeđao jezičnu hrvatsku kulturu. Osobito se uvrjedljivim može protumačiti dio o „terminu općeprihvaćenom u cijelom svijetu”⁶ jer su nam krilaticom „Govori da te cijeli svijet razumije” godinama gušili hrvatski jezik u unitarističkoj bari.

Rasprave su oko naziva postajale sve oštrije – internetske, usmene, novinske. U tom je ozračju tadašnji ministar, Dragan Primorac, zatražio jezikoslovno mišljenje Vijeća za normu hrvatskoga standardnoga jezika o tom koji naziv valja upotrijebiti. Vijeće je raspravilo i reklo svoju: *uputnik* i *kurikul*.⁷ Članovi su bili u tom jednoglasni, jedino je prof. Pranjković smatrao da je *kurikul* jedini prihvatljiv. Bitno je ovdje da nitko nije podržao naziv *kurikulum*. I doista je bitno ovdje reći da Vijeće za normu ne daje preporuke, nego kao kvalificirano stručno državno tijelo donosi obvezujuće zaključke o pojedinim pitanjima norme hrvatskoga jezika. Tomu je tako ponajprije jer je Vijeće osnovalo Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa,⁸ osnovano je 14. travnja 2005. radi toga da bude krovno jezikoslovno tijelo koje će raspravljati i zaključivati o aktualnim pitanjima hrvatskoga književnoga jezika, upozoravati na primjere nepoštivanja ustavne odredbe o hrvatskom kao službenome jeziku i pro-

⁵ Ne znam je li izjava autorizirana pa ne želim navoditi ime.

⁶ O prijevodu *curriculum* na europske jezike vidi u radu V. Paara u ovom broju.

⁷ Potpuni tekst odgovora donosimo u ovom broju u članku naslovljenom Vijeće za normu o nazivima *kurikulum*, *kurikul* i *uputnik*.

⁸ Vidi: Odluka o imenovanju, <http://www.ihjj.hr/#vijecezanormu>

micati jezičnu kulturu. Članovi su Vijeća iz cijele Hrvatske, sa svih visokoškolskih ustanova i hrvatskih kulturnih i znanstvenih institucija⁹ i u tom je smislu Vijeće doista općehrvatsko, a u tom smislu su i odluke Vijeća općehrvatske.

Vrijeme je pokazalo da je obvezujuća odluka struke ostala mrtvo slovo na papiru, a da su se neprihvatljivi i besmisleni nazivi još i umnožili. Uz *kurikulum* pojavljuju se i oblici *kurikulumski*, *kurikularni*, *kroskurikularni* i sl. – oblici koji se mogu pripisati samo doslovnom preuzimanju tuđice jer očito onaj koji tuđicu preuzima ne poznaje ni jezik iz kojega preuzima, a ni svoj vlastiti, hrvatski. Riječ je, čini se, o govornicima anglokroatskoga jezika, kako je to imenovao i opisao S. Babić u svojoj satiričnoj knjižici *Prijedlog za ukidanje hrvatskoga jezika*.¹⁰ Međutim, hrvatska jezična stvarnost nije satirična – žalosna je – nedavna saborska rasprava o hrvatskom školstvu i obveznim školskim udžbenicima pokazala je da je naziv *kurikulum* prijeteći pred vratima zakona, da naši saborski zastupnici očito i ne znaju za drugu riječ jer je *kurikulum* neprestance odzvanjao u sabornici. Tomu je tako jer se o hrvatskom jeziku na državnoj razni doista sve manje vodi briga – saborske zastupnike očito nitko nije pripremio i upozorio na odluku Vijeća za normu i s te strane obvezu upotrebe *uputnika* i *kurikula*, a ne *kurikuluma*. Tomu javnomu valja pridodati i polujavno – pisma naših čitatelja koji su svjedocima nasilnoga uvođenja *kurikuluma* tako da se zabranjuje upotreba naziva *kurikul* i *uputnik*¹¹ i, citiram: *dekroatizacije tekstova* u kojima se umjesto tuđega nazivlja upotrebljava hrvatsko.

Kurikulumdžije i kroskurikulumdžije prijetnja su hrvatskoj jezičnoj kulturi jer otvaraju vrata neprimjerenom i neznalačkom preuzimanju tuđica, za sada na polju zakonodavstva i pedagoških struka, a kamo idemo i gdje ćemo tako završiti – ako se kurikulumdžarenje na vrijeme ne zaustavi zakonskim propisom, a za koji je temelj pružilo Vijeće za normu kao stručno i jezikoslovno krovno državno tijelo – vraćamo se vremenu u kojem je hrvatski jezik bio gostom u svom domu.

Sanda Ham

⁹ Ivo Pranjković, Filozofski fakultet u Zagrebu; Dunja Pavličević-Franić, Učiteljska akademija, Zagreb; Mirko Peti, MH, Zagreb; Ljiljana Kolenić, Filozofski fakultet, Osijek; Dunja Brozović Rončević, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb; Marija Turk, Filozofski fakultet, Rijeka; Branka Tafra, Hrvatski studiji, Zagreb; Mile Mamić, Odjel za kroatistiku i slavistiku, Zadar; Ivan Zoričić, Filozofski fakultet, Pula; Joško Božanić, Odjel za humanističke znanosti, Split. Članom je Vijeća do svoje smrti, u rujnu 2008., bio i Tomislav Ladan. Novoizabrani je član Marko Samarđžija.

¹⁰ MH, Slavonski Brod, 2003.

¹¹ Primjerice, odbijanjem tiskanja radova u kojima se upotrebljavaju hrvatski nazivi. Imena i podatci poznati su Jezikovu uredništvu.